

MOSLIMS

CHRISTENEN

Nr. 94

DE KORAN LEZEN ALS CHRISTEN

Ten geleide:

Als we de moslims serieus nemen, kunnen we als christen niet om de Koran heen. Dit "glorieuze boek", zoals één van zijn titels luidt, is al vele malen door BEGRIP besproken: zo werd uiteengezet hoe de moslim God's woord ziet en reciteert (86), hoe profeten zoals Mozes (nr.90), Abraham (nr.42 en 81) en Jezus (nr.18 en 19) er beschreven worden, hoe bijv. de ethiek haar bron vindt in het Boek (nr.44).

In dit nummer laat Drs. J. Slomp zien hoe een christen de Koran kan lezen zonder deze geweld aan te doen. Na diverse motivaties te hebben opgesomd, gaat hij te rade bij K. Cragg. Drie voorbeelden (macht, inspiratie, God) illustreren Cragg's participierend lezen van de Koran. Bij het voorbeeld "inspiratie" komen de satan's verzen ter sprake met Tabari's, Watt's en Cragg's visie hierop.

Zo ontvangen de lezers van BEGRIP alsnog enige achtergrondinformatie over de Rushdie-affaire, die niet alleen negatieve maar ook positieve gevolgen heeft gehad (cf. de praktijk van de ontmoeting).

De boeiende dialoog tussen een vader en zijn dochtertje over God van N. Mahfoez wordt vervolgd en afgerond.

Wij wensen de moslims een goede Ramadan en een gezegend Fit'r-feest toe.

De wensbrief van de Raad van Kerken t.g.v. het einde van de Ramadan is te bestellen, indien nog voorradig, bij Drs. J. Slomp.

Namens de redactie,
P. Reesink

No. 94. maart/april 1989
abonn. (5 nrs. per jaar) f 20,--
Losse nummers f 4.50, incl. porto
giro 4300211 t.n.v.
Cura Migratorum - Begrip.

"Begrip"
Luybenstraat 17
5211 BR DEN BOSCH
Tel: 073 - 14 51 59

DE KORAN LEZEN ALS CHRISTEN MET K. CRAGG ALS LEERMEESTER

Inleiding:

De hieronder volgende tekst bevat de enigszins bewerkte lezing, gehouden ter gelegenheid van het afscheid van Drs. J.D. Kraan op Vrijdag, 3 maart j.l. in het Dienstencentrum van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Terwille van de tijd werden toen enkele passages overgeslagen, die nu wel in deze tekst staan. Drs. Kraan heeft drie jaar lang gewerkt in dienst van de kerken en het christelijk onderwijs met het oog op de opvang van moslim kinderen in met name het basis onderwijs. Dit project werd financieel mogelijk gemaakt door de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Unie School en Evangelie. Drs. J.D. Kraan heeft zich in die periode in de eerste plaats toegelegd op het schrijven van bezinningsmateriaal. Hieraan hebben ook velen buiten de kring van zijn opdrachtgevers geprofiteerd.

De resultaten liggen voor ons in drie publicaties:

1. *Bijbel en anders geloven.*(1)
2. *Islam in kort bestek*, in de serie Ter Sprake.
Samen met Pater M.Geijbels
3. *Marhaban*, Verhalen uit de wereld van de islam, door Baukje Offringa, waarvan Kraan de eindredactie had.

Daarnaast verschenen vele artikelen en werd aan kerken en scholen voorlichting gegeven. Ook werd vaak beroep gedaan op Drs. Kraan voor het geven van adviezen. In vroegere nummers van *Begrip* is over islam en onderwijs al enkele malen geschreven. (*Nr. 66, Christelijke scholen en moslim leerlingen; *Nr. 76, Hoe voorlichten over de islam op scholen; Nr. 85, Islam en Onderwijs).

Keuze van dit onderwerp

In ontmoetingen met moslims wordt er in kerken en bij het christelijk onderwijs als het ware vanzelfsprekend vanuit gegaan, dat moslims kennis nemen van de inhoud van de Bijbel. Zij moeten zich toch aanpassen?

Kraan heeft ons laten zien, dat we in de ontmoeting de Bijbel serieus moeten nemen. Daarom schreef hij:

De Bijbel en andersgelovigen. Maar we moeten tevens de moslims en de Koran serieus nemen. Vandaar dat *Islam in kort*

bestek werd geschreven, in *Marhaban* komen daarom ook enkele verhalen uit de Koran voor, die voor kinderen zijn naververteld.

Maar veel christenen bezitten geen Koran, laat staan dat ze er in gelezen hebben. Bij spreekbeurten vraag ik wel eens: "Wie heeft een Koran?"

Aarzelend gaan enkele handen omhoog. Dat zijn dan nog de geïnteresseerde mensen, die naar een lezing zijn gekomen! Daarom lees ik altijd iets voor uit de Koran. Enkele jaren geleden bij een lezing voor bijna 40 predikanten uit twee classes van de Gereformeerde Kerken, in een gebied waar toen 5 moskeeën stonden, stelde ik eens dezelfde vraag. Eén op de tien had een Koran. Maar dit belette hen niet om over de Koran en Mohammed zeer uitgesproken oordelen te hebben. Ik heb aan de discussie volgend op die lezing een onaangename herinnering overgehouden. De vraag is dus niet in de eerste plaats: "hoe lees je als christen de Koran", maar: "zijn christenen en met name hun voorgangers überhaupt bereid om de Koran serieus te nemen?"

Aan het adres van hen die vinden dat moslims in contact gebracht moeten worden met de bijbelse boodschap zou ik bovendien willen zeggen: "denkt U dat een moslim - afgezien van alle historisch bepaalde aarzelingen - ooit in een Bijbel zal lezen, als we als christen nooit de moeite nemen kennis te nemen van de inhoud van hun heilig boek?"

Hoofdvraag

Pas na het beantwoorden van deze "vragen" kunnen we ingaan op de hoofdvraag: *Hoe lees je als christen de Koran?*

Het antwoord op deze vraag is niet éénduidig. Want er zijn verschillende antwoorden mogelijk. Het hangt er maar van af wat voor christen je bent en welke visie op de islam je hebt ontwikkeld. De geschiedenis kan in dit verband niet helemaal onbesproken blijven.

We bereiken de kern van de vraag wellicht het snelst, als we meteen al proberen aan te geven hoe een christen in ieder geval niet de Koran kan lezen, of moet lezen. Hij of zij zal de Koran

nooit kunnen lezen als een moslim, want dan houdt men op christen te zijn. Een moslim leest/reciteert de Koran immers als finale norm en inspiratie van zijn/haar geloof. De eerste verkondiging van de koranische boodschap is voor hem/haar het zegel der Profeten geworden. (Soera = hoofdstuk: 33, 40). Wel kan een christen uiteraard heel veel leren van de moslim lektuur als manier van lezen. Dat is zelfs de eerste vereiste.

Ook zal een christen proberen aan te voelen hoe belangrijk de Koran voor moslims is. Die belangrijkheid komt tot uiting op alle levensterreinen: de ethiek, de theologie, de wetenschappen en kunsten, met name de calligrafie, de architectuur, de literatuur, de spreektaal, de zeden en gebruiken, enz. Enkele jaren geleden was er een tentoonstelling over de Koran in het gemeentelijke museum te Maassluis, waarin deze veelzijdige invloed van de Koran zichtbaar werd gemaakt. Dit gebeurde ook tijdens het Festival of Islam in 1976 in Londen. Ook een niet-moslim kan studie maken van al die gebieden waar invloed van de Koran te bespeuren valt. Een christen zal ook de Koran niet lezen als een oriëntalist, die door bestudering van de arabische tekst en de commentaren probeert te verstaan wat deze schrifturen betekenen. Aan het werk van die oriëntalisten - in de regel niet-moslims - hebben we heel wat Koranvertalingen te danken. Ook studies over de Koran vloeiden uit hun pen. (Nöldeke, Goldziher, Baljon).(2)

De eerste westerse vertaling van de Koran werd voltooid in 1143. Deze Latijnse vertaling lag ten grondslag aan de Nederlandse vertaling van 1641 maar dan wel via het Duits.

Enkel christenen - en vooral de zgn. islamkenners onder hen - (ik zeg zogenaamde, omdat een buitenstaander de islam nooit echt van binnenuit leert aanvoelen en verstaan) moeten natuurlijk wel leren de Koran in het arabisch te lezen.

Diverse motieven

Waarin ligt dan wel het specifiek christelijke van het lezen van de Koran? Ik denk in de verschillende motiveringen. Deze motiveringen kunnen positief of negatief van aard zijn. Moslims hebben reden om sommige van die motieven te wantrouwen. Ze hadden/hebben geen ander doel dan de Koran te diskwalificeren.

Een dominant motief is eeuwenlang het missionaire geweest.

Ik citeer: W.A. Bijlefeld's dissertatie uit 1959, *De Islam als nachristelijke religie*: "Dat ook in latere Koranvertalingen (na 1143, J.S.) tot in de 17e eeuw toe het missionaire motief het leren kennen van degene die men met de Bijbelse boodschap wilde bereiken een grote rol heeft gespeeld mag als vaststaand worden aangenomen". (p. 17).(3)

Naast missionaire motieven treffen we ook apostolische aan, d.w.z. motieven die tot doel hebben het christelijk geloof te verdedigen tegen vijanden en rivalen. Diverse westerse Koranvertalingen werden voorafgegaan door een soms felle weerlegging van de islam. De Franse vertaling van André de Rijer uit 1647 die ik in Pakistan in de bibliotheek van het Islamic Research Institute in Islamabad bestudeerde bevatte zo'n aanval op de islam. De vertaling van J.H. Glazemaker uit 1658 bevat ook deze inleiding. De vertalingen van S. Keyzer en J.H. Kramers zijn zakelijk van aard. Het is te betreuren dat de Ahmadiyya beweging deze verwerpelijke methode heeft omgedraaid door n.l. een anti-christelijke inleiding op te nemen in hun Arabisch-Nederlandse editie van de Koran uit 1953.

Allengs komen er ook wetenschappelijke motieven. Zo is bekend hoe Luther geijverd heeft voor het laten drukken van de Koran, ondanks zijn eigen vrij negatieve visie op de religie der Turken, zoals hij de islam noemde (4).

Oud-Testamentici aan Europese Universiteiten ontdekten al gauw dat vanwege het feit dat Hebreeuws en Arabisch zuster-talen zijn, het soms mogelijk is om duistere plaatsen in de Bijbel beter te begrijpen door vergelijking met het arabisch. (5) Zo heeft Alfred Guillaume nieuw licht geworpen op moeilijke, dichtertelijke passages in het boek Job, door die terug te vertalen in het arabisch. In nieuwere inleidingen op de Koran van Christelijke auteurs overheerst het verlangen als gelovigen het boek van andersgelovigen te benaderen.

Christenen hopen dat moslims hetzelfde zullen doen bij het lezen van de Bijbel. Zo probeert Jacques Jomier in *Bijbel en Koran* (6) te doen begrijpen dat moslims de Koran als openbaring lezen. Jomier wijst eerst op de formele verschillen tussen beide boeken.

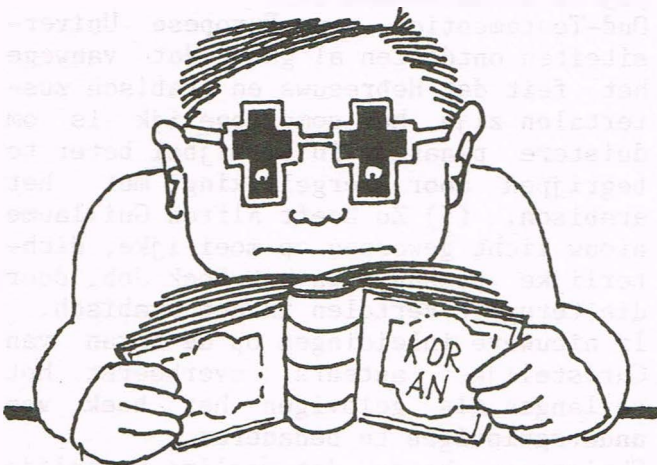
"Terwijl de openbaring van de Bijbel

zich uitstrekt over een lange reeks eeuwen en zijn neerslag heeft gevonden in een groot aantal werken van zeer verschillende aard, heeft de prediking van de Koran niet meer dan 20 jaar geduurd en is deze verzameld in één enkel boekwerk."

Dan vervolgt hij: "Hij (Mohammed) werd zich bewust van een mysterieuze aanwezigheid die hem een boodschap van God bracht. Zij volgelingen ontvingen zijn boodschap, zoals de volgelingen van een profeet luisteren naar de uitspraken van hun meester, dus (als naar) het woord van God." (p.9) M.Borrmans' visie op de Koran en de Profeet komt dicht in de buurt van de zienswijze van Jomier.

Schroom en angst

Paul Schwarzenau schreef zijn inleiding tot de Koran speciaal voor christenen en noemt zijn boek daarom: *Korankunde für Cristen. Ein Zugang zum heiligen Buch der Moslims*. Hij stelt aan het begin: "Een diepe schroom, om niet te zeggen een geheime angst, weerhoudt christenen ervan de Koran te lezen. Een schaduw van (over)gevoeligheid en vooringenomenheid valt op het heilige boek van de islam, dat men zich als in de hand van een fanaticus voorstelt die aan de wereld met dwang zijn wet wil opleggen" (7)

"Men zou denken dat een zekere nieuwsgierigheid er toe zou bijdragen het boek te lezen dat met de Bijbel wedijvert. Toch stoten we juist hier op dat gevoel

van een soort pijnlijke nabijheid, die men tegenover dubbelgangers ervaart. De Koran bestrijdt immers door zijn bestaan zelf de uniciteit van de Bijbel. Voor menig (christen) lezer komt het bezig zijn met dat heilige boek over als een verzoeking tot afval. Is de Koran niet het boek waaruit de valse profeet spreekt die bestrijdt dat Jezus de Zoon van God is en die de leer van de drie-eenheid afwijst?" etc.etc.

Schwarzenau gaat er dan toe over om de invalshoek van Marius Baar af te wijzen in zijn boek: *Het Westen voor de keuze*. Mütter Basileia Schlink en E. Davidson, (*Wie is God, tempel of moskee*. Breda, 1987) zitten op het zelfde spoor als Baar. Die visies bestaan nog steeds onder christenen. Ze komen meer voor dan we denken.

Overeenkomsten en verschillen

Een veel gebruikte christelijke benadering is ook om, hetzij de overeenkomsten tussen Bijbel en Koran op te sporen, of de verschillen.

Jaap Kraan suggereert in zijn veel besproken reeds genoemde boek *Bijbel en andersgelovigen* het benadrukken van overeenkomsten. Ik citeer van blz. 116:

"Abrahams kinderen geloven in één God, Schepper van hemel en aarde; een God die de mens aanstelde tot rentmeester op aarde; een God die zich openbaarde en profeten zond; een God tot wie men bidden en voor wiens oog men vasten kan; een God die gediend wordt door engelen en die de satan zal overwinnen; een God die wees en weduwe liefheeft en mensen oproept gerechtigheid en barmhartigheid te betrachten; een God die de doden zal opwekken, de wereld zal oordelen en zijn Messias zal sturen; een God die barmhartig is, die vergeeft en heel dicht bij de mens is. (Ps. 139, Soera 50:16)

K. Cragg als leermeester

Een heel eigen benadering staat Kenneth Cragg voor. Ik voel me door zijn methode van lezen zeer aangesproken en wil daarom in het tweede deel van dit artikel er iets over zeggen. Ik werk aan een langer artikel over "Cragg en de Koran", dat dit jaar nog moet worden gepubliceerd.

Wie wil weten wie Cragg is, verwijzen we

naar bijlage A bij dit artikel

(Zie pag. 11)

Wie Cragg's koranische studies leest, krijgt het gevoel dat de tot nu toe behandelde schrijvers wel proberen de Koranische boodschap te verstaan, om zo de moslims beter te begrijpen, maar niet echt *als christen* over die boodschap hebben gemediteerd. Cragg heeft zich in diverse boeken en artikelen met de Koran bezig gehouden. Ik beperk me hier grotendeels tot de twee belangrijkste boeken: *The Event of the Qur'an*, (Het openbarings gebeuren van de Koran) en *The Mind of the Qur'an* wat je zou kunnen vertalen met De geest, de intentie, het gedachtengoed van de Koran.

Pas in het tweede boek *The Mind of the Qur'an* legt hij rekenschap af van zijn visie. Cragg beseft dat hij één wezenlijke kwalificatie voor zijn studie mist, n.l. die van "Muslim surrender", of islam, moslim overgave.

Voor Cragg is er nl. ook een "Christian surrender". Een christen wil zich immers ook overgeven aan en openstellen voor het Woord van God. Hendrik Kraemer schreef aan het eind van zijn leven, dat een christen waarheid moet erkennen waar men die ook tegenkomt, maar het blijft vaak bij het uiten van dergelijke, vrome en goedbedoelde uitspraken(8). Cragg geeft wel inhoud aan deze stelling.

Cragg's eigen aanpak blijkt hierin dat hij niet slechts, zoals b.v. Attema, Bell/Watt, Jomier, Schwarzenau, Borrmans, Wessels (9)e.a. zo getrouw en zorgvuldig mogelijk weergeeft wat er in de Koran staat en hoe moslims de Koran verstaan, om zo als christen een moslim beter te begrijpen. Natuurlijk tref je die elementen aan in Cragg's boeken.

Het lijkt me ook noodzakelijk om eerst zo'n algemene inleiding grondig door te werken voor men aan Cragg begint. Het boek van A. Wessels, *De Koran verstaan* (1986) is hiervoor uitstekend geschikt. Ik heb het zelf toen het verscheen hoofdstuk voor hoofdstuk doorgewerkt en de opgaven aan het eind uitgevoerd.

Selektief en participierend

Maar Cragg gaat een stapje verder. Hij ziet de Koranische boodschap in de eerste plaats geadresseerd aan de heidense arabieren, de mensen uit de tijd van de djahiliyya, de onwetendheid. Djahiliyya (10), zo noemt Rushdie het onbekeerde Mekka ten tijde van Mohammed.

Hij laat dus in genoemde boeken "Event" en "Mind" van de Koran de polemieken met joden en christenen buiten beschouwing. Hij acht die niet wezenlijk voor zijn boodschap. Ze vormen meer de afgrenzing dan de kern.

Een tweede veronderstelling die we ook bij andere christelijke auteurs tegenkomen is, dat als Mohammed zich in de eerste plaats tot *eigentijdse* heidenen richt, zou hij ook wel een boodschap kunnen hebben voor heidenen in andere eeuwen, dus ook voor de atheïsten vandaag. Deze vooronderstelling wordt niet als zodanig in beide genoemde boeken uitgesproken, maar is telkens aanwezig wanneer Cragg Koranische thema's opneemt. (11) Hij is zelf als aangevochten, modern christen geïnteresseerd in de wijze waarop de Koran algemene, menselijke thema's aanspreekt. Voor Cragg en ook voor de Koran zijn die algemene menselijke vragen tevens religieuze problemen. Als de Koran niets diepzinnigs op dit gebied te bieden zou hebben, valt de aantrekkingskracht van de islam trouwens niet te verklaren. De Koran richt zich immers tot de mensheid. Deze methode betekent wel dat bepaalde passages uit de Koran blijkbaar voor Cragg niet zo relevant zijn. Het betreft hier met name de oordeels - en eindgericht-- passages die we vooral in de eerste en tweede Mekkaanse periode aantreffen. Sommige van deze gedeelten uit de Koran doen denken aan schilderijen van Van Gogh, als de "Weg met wandelaar en Cyprus" uit 1890 (St. Rémy) in de Krölller Müller collectie en "Moerbeiboom" uit oktober 1889, ook gemaakt in St. Rémy. Van Gogh maakt visueel wat ik ervaar aan deze passages in de Koran.

Dat de oordeelsdag en "eindgericht" uitspraken in de Koran voor Cragg blijkbaar niet zo relevant zijn, ontdekte ik door de Koran van achteren naar voren door te lezen, van soera 114 tot 33, bijna de halve Koran, en tegelijkertijd per soera het commentaar van Cragg te lezen.

Cragg leest - met andere woorden - participierend. Hij gebruikt de Koran als een literair religieus document dat ook christenen iets te zeggen heeft.

VOORBEELDEN

Wellicht doe ik er het beste aan om met enkele voorbeelden duidelijk te maken wat ik bedoel. Het zijn voorbeelden, die telkens terugkeren, ook in andere boeken van Cragg. Ik wil me beperken tot de volgende drie:

1. macht. 2. inspiratie. 3. God. Hoe verhoudt zich het goddelijke tot het menselijke als een mens, een profeet, wordt geïnspireerd, is de vraag bij punt 2. Cragg schrijft heel mooi, soms bijna gekunsteld engels van een hoog literair gehalte. Daardoor is hij bijna onvertaalbaar. Hij wijst dan ook op de literaire schoonheid van de Koran en demonstreert die ook door oog voor het detail. Hij is een van de weinige christen *ḥāfiẓ* (meervoud *ḥuffāẓ*) die ik ken. Een *ḥāfiẓ* iemand die de Koran uit het hoofd kent.

1. MACHT

In elke wereldreligie is de verhouding tussen godsdienst en politiek van grote betekenis. Als Cragg dit onderwerp bespreekt, doet hij het niet als een outsider, een waarnemer, die koel registreert: hoe zit het met dit onderwerp in de Koran, in de islam, maar als iemand die wezenlijk belang heeft bij, en belang stelt in de moslim oplossing, in theorie en praktijk. Als hij daarom de vraag stelt of in de islam, in navolging van Mohammed als profeet en staatsman in Medina, religie en politiek niet te nauw op elkaar worden betrokken, doet hij dat niet om een zwakke plek te signaleren in de islam.

Hij meent die tendens, die tot een nauwe band tussen religie en politiek leidt, al in de Koranische boodschap op te merken. Hier is Cragg kritisch, maar tegelijk zelfkritisch, omdat christenen ook allerminst het probleem van de macht, al of niet in dienst van religie, hebben opgelost.

Toch meent hij dat het profetisch voorbeeld en het Koranisch vocabulair de islam op dit punt *kwetsbaar* maakt. Cragg biedt, als hij dit thema behandelt, niet de oplossing aan, dat moslims op dit punt de christenen maar moeten volgen. Hij meent dat binnen het islamitisch denken tegenkrachten aan het werk zijn, die kunnen voorkomen dat de zgn. duidelijke stellingverzen van de Koran, *Al muḥkamāt* van soera 3:3 een excuus

worden voor tyrannie. Wat hij bedoelt is dit: Soera 3:7 maakt onderscheid tussen soorten verzen in de Koran." Hij is het die tot U heeft neergezonden de Schrift waarin zijn welgevoegde tekenen, welke zijn de Moeder van de Schrift en nog andere, maar zinnige." (vertaling Kramers). In het Arabisch staat er *muḥkamāt* voor "welgevoegde". Kramers **verklaart** in een voetnoot: "duidelijk geformuleerde verzen", die slechts voor één uitleg vatbaar zijn. De meeste arabische woorden gaan op een kern van drie medeklinkers terug. In het woord *muḥkamāt* zijn dat de ḥ k m. Dat kan ook het woord *ḥukm* (goddelijk want koranisch) *bevel* opleveren. Vandaar de verbindingslijn en gedachtensprong naar tyrannie, d.w.z. regering met goddelijke/koranische legitimatie. Het woord 'meerdere' (*mutashābihāt*) vertaalt Cragg met impliciet. Dit hangt volgens hem samen met het poëtische en bovenpoëtische karakter van vele passages. (*Mind*, p. 40). Sommige vertalingen hebben: "allegorische, metafysische". Hij herinnert in dit verband aan de bescheidenheid van een politieke leider als Mohammed Ali, die in Britse gevangenschap in zijn biografie schreef dat men "niet aan de goddelijke auteur van de Qur'an moet toeschrijven wat slechts tot de geest van een menselijk en dus feilbare lezer als ikzelf behoort". Voor een politicus in een land van cultuur waar religieus gezag en politiek gezag openlijk gebruikt worden om elkaar te versterken of legitimeren is dit een wijs inzicht.

2. INSPIRATIE

Het tweede voorbeeld betreft de rol van de profeet Mohammed in het openbaringsproces. Hij heeft daar later (1984) een boek over doen verschijnen: *Muhammad and the Christian. A Question of Response*. Moderne moslim biografen van de profeet - Anton Wessels heeft ze besproken in zijn proefschrift (12) - benadrukken de voluit menselijke trekken van de profeet als leider, diplomaat, veldheer, echtgenoot enz. Benadrukken van die menselijkheid moet de profeet juist acceptabeler maken voor de moderne mens.

Enkele moslim auteurs hebben de lijnen hier doorgetrokken naar Mohammed als *openbaringsmedium*. Maar dit stuitte en stuit nog steeds op veel verzet

Ik denk wat dit betreft aan Fazlur Rahman, die in 1968 zijn baan kwijt raakte, omdat hij geschreven had dat de Koran 100% het werk van God was, maar ook van Mohammed. Hij heeft dit thema later uitgewerkt. Cragg bespreekt hem in *The Pen and The Faith*(13).

Cragg meent dat de Koran hem hierin gelijk geeft: Mohammed's worsteling met de boodschap kom je telkens tegen in de Koran zelf. Het was verre van een extern objectief gebeuren. Hij beweert dat een boek juist in zijn tijd-gebondenheid een universele boodschap van alle tijden kan hebben, maar dan moet wel elke tijd zijn eigen *idjitiḥād*(14) of geestelijke worsteling met de tekst volbrengen. Cragg worstelt hier niet tegen, maar mét de moslim medestanders, o.a. F. Rahman.(15) Cragg's boeken zijn dan ook niet verboden in de wereld van de islam. Die geestelijke worsteling van Mohammed beschrijft hij ook in de episode van de zgn. satanische verzen, waar momenteel zoveel over te doen is (16).

De Satanische Verzen

Terwijl men zich in West Europa, Amerika en de moslim wereld opwindt over Salman Rushdie's boek *The Satanic Verses*, is het blijkbaar onvoldoende bekend wat de koranische achtergrond is van dit fel omstreden boek. Kenneth Cragg heeft er zes bladzijden aan gewijd in *The Event of the Qur'an*.

Hij sluit zich daarbij aan bij de feiten

zoals die door W. Montgomery Watt worden gegeven in *Muhammed at Mecca*, (17) maar geeft een eigen interpretatie aan het gebeuren. Daarom beginnen we met een korte samenvatting van het incident, zoals Watt dit weergeeft in zijn tweedelige Mohammed biografie.

Daarna volgt een samenvatting van Cragg's visie.

Watt en de Satan's verzen

Hoofdstuk V van *Muhammad at Mecca* draagt als titel *Groeiende Oppositie*. De eerste paragraaf van dit hoofdstuk heeft als ondertitel: "the beginning of opposition; the satanic verses" pag. 100 - 109). Rushdie heeft de titel van zijn boek dus niet zelf verzonnen.

Na aanvankelijk succes doemde oppositie tegen *Muhammed at Mecca* op. Die oppositie werd allengs formidabel. Watt vertaalt na deze constatering enkele passages uit de annalen van een van de beroemdste moslim historici Al Tabari: Volgens een schrijven van Hisham aan de latere kalief Abd al Malik (685 - 705) zou die oppositie begonnen zijn, toen Mohammed zijn prediking tegen de afgodendienst in Taif richtte. In Taif bevond zich een heiligdom van Al-lāt, een vereerde godin. De Quraish maken dan plannen om de volgelingen van Mohammed te verleiden. Toen brak een tijd van grote crisis aan, zo zelfs dat de profeet enkele volgelingen adviseerde naar Abessynië uit te wijken. Velen hielden stand tijdens de beproevingen.

Al Tabari vervolgt dan, in de vertaling van Watt:

"Toen Mohammed zag dat de Mekkanen zich afwendden van zijn boodschap, vatte hij een groot verlangen op om deze boodschap meer aanvaardbaar te maken. Op dat moment werd de soera an Nadjm (hoofdstuk 52) geopenbaard. Maar toen Mohammed tot de verzen kwam: "En hebt gij lieden gezien (overwogen, J.S.) al-lat en al-'Uzzā, en Manāt, de derde, de andere?" (vertaling Kramers) en Satan wierp Mohammed die voor zichzelf opzei, aldus de traditie, de volgende verzen op zijn tong: "Deze zijn de verheven zwanen, op wier intercessie, voorbede, men mag hopen".

Toen de Mekkanen dit hoorden waren ze verrukt. Toen aan het eind van de openbaring Mohammed neerknielde voor de ṣalāt, volgden ze hem.

Het nieuws hierover bereikte zelfs de

moslims in Abessinië. Enige tijd later kwam Gabriël tot Mohammed en toonde hem zijn vergissing. Als troost openbaarde God hem soera 22:52: "En niet hebben Wij vóór uw tijd een boodschapper of een profeet gezonden, of, wanneer een persoonlijke ingeving in hem opkwam, deed Satan een worp om zijn ingeving; doch dan maakte Allah ongedaan wat de Satan met zijn worp bewerkt had, en daarna maakte Allah Zijn tekenen hecht. En Allah is wetend en wijs."

De satanische verzen werden afgeschaft door de echte voortzetting van de soera. (De volledige tekst wordt geciteerd in de weergave van de mening van Cragg.)

De leiders van de stam Quraish beschuldigden Mohammed ervan zijn mening te hebben veranderd. De afgodendienaars hadden zich gretig op de afgeschafte verzen gestort.

Tabari noemt het incident ook in zijn grote Koran-commentaar (tafsīr). Volgens die versie zouden de leiders van de stad tot de profeet gezegd hebben: "Die bij U zitten zijn alleen maar de slaven van zo en zo en de beschermelingen van weer anderen. Als je op de een of andere wijze onze godinnen zoudt vermelden, zouden wij bij je komen zitten. Dat zou ook een betere indruk maken op de bezoekende Sheikhs van de omringende arabische stammen."

Watt concludeert dat de Profeet op het een of ander moment de gewraakte verzen moet hebben geciteerd. Dit is niet bedacht door zijn vijanden van toen, maar overgeleverd door zijn volgelingen. Die bedenken zoiets niet. Watt herinnert er aan dat latere orthodoxe geleerden met het verhaal verlegen waren, omdat volgens hen Mohammed ook aan het begin van zijn conclusie de volgroeide altijd standvastige "orthodoxe" profeet was, die natuurlijk nooit aan satanische influisteringen ten prooi kon vallen. Zij kunnen zich, aldus Watt, niet voorstellen dat de profeet geleidelijk, met vallen en opstaan, gegroeid is tot de grote profeet zoals hij door de latere islam werd gezien en aanvaard. Erkenning van de godinnen als Banāt Allah (dochters van Allah) betekende God naar beneden halen op hun niveau. Het betekende tevens naast de Kaaba, als symbool van de uniciteit van Allah, andere heiligdommen erkennen. Natuurlijk, de islam kent engelen en *djinn's*, *djinn* maar deze "hemelse wezens" zouden van dezelfde categorie zijn als God, "roughly

equal with God" (p. 106) en die gedachte was niet te verzoenen met monotheïsme.

Al-lāt was per slot van rekening de

vrouwelijke vorm van God (Allah).

Niet alleen de historici van naam zoals Al Tabari en Al Waqidi (genoemd door Cragg), maar ook diverse passages in de Koran suggereren dat de profeet geruime tijd bloot stond aan verleiding. Soera 17:74-75:

"En bijna zouden zij u in verzoeking gebracht hebben om af te wijken van hetgeen Wij u geopenbaard hadden, opdat gij over Ons iets anders zoudt verzinnen; dan waarlijk zouden zij u tot vriend genomen hebben. En ware het niet, dat Wij u standvastig hadden gemaakt, dan zoudt gij u bijna een weinig op hen verlaten hebben."

Soera 39:64-66: "Zeg: Zult gij mij soms bevelen een ander dan Allah te dienen, o gij onwetenden? - En geopenbaard is aan u en aan wie vóór uw tijd waren: Indien gij genoten geeft, dan zal uw werken waarlijk vruchteloos zijn en zult gij behoren tot de verliezenden.- Maar neen, dien dus Allah en behoort tot de dankbaren.-"

En soera 6,56 en 71: "Zeg: Mij is verboden, dat ik dien hen, welke gij lieden aanroept buiten Allah. - Zeg: Niet volg ik uw lusten; ik zou dan in dwaling geraakt zijn en niet zou ik behoren tot de rechtgeleiden." "Zeg: Zullen wij buiten Allah aanroepen wat ons noch baten noch schaden kan, en ons terug laten drijven op onze hielen, nadat Allah ons rechtgeleid heeft, gelijk een, die de satans bekoord hebben op de aarde, zodat hij verbijsterd staat, terwijl hij gezellen heeft, die hem roepen tot de rechte leiding: Kom tot ons! - ? Zeg: De leiding van Allah, dat is de rechte leiding en ons is bevolen ons over te geven aan de Heer der wereldwezens."

De 114e soera die vaak door moslims als gebedstekst wordt gebruikt, wijst ook op de mogelijkheid van satanische inblazing: "Zeg:

Ik zoek toevlucht bij de Heer der mensen,-

De koning der mensen,-

De God der mensen,-

Voor het kwaad van de inblazer, achtersluiper,

Die inblaast in de borsten der mensen, Zowel de djinn's als de mensen." (Soera 114).

Soera 109 (De ongelovigen) geeft aan wat de profeet in zulke gevallen hoorde te

antwoorden:

"Zeg: O, gij ongelovigen, Niet dien ik wat gijlieden dient.-

En niet zult gij dienen wat ik dien, Aan u uw godsdienst en aan mij mijn godsdienst.-

Tot zover een korte weergave van Watt's hoofdstuk over de "Satanic verses"

Cragg's visie

Cragg deelt de visie van Watt dat het overgeleverde verhaal geen belediging van de profeet door buitenstaanders bevat, maar ingebed is in de moslim traditie. Westerse geleerden hebben het incident soms tegen Mohammed gebruikt als een teken van zwakheid.

Voor Cragg is het springend punt de echte ontmoeting, zelfs de strijd met de attractie van het Mekkaanse heidendom. De goden en godinnen waren toegankelijk, "afgodendienst was de keerzijde van belangrijke vragen die het hart raken betreffende bescherming, hulp, gunst, toegang, werkzaamheid (helpt het of niet). De vraag is: kun je zeker zijn van hun tussenkomst, intercessie? Niet: bestaan ze al of niet? Ze zijn "beschermers" voordat ze wezens zijn, meer flo- rerend op menselijke noden en behoeften dan op "menselijke abstracties". Cragg ziet in de passage die begint met de woorden: "niets anders zijn dat dan namen "als een levend getuigenis ("living evangelism") betreffende de eenheid Gods tegen de praktijk van afgodendom. Hij wijst in dit verband op de reeds geciteerde soera 22:52 waar op gelijksoortige ervaringen van andere profeten wordt gewezen.

Profetie vindt volgens Cragg niet plaats zonder persoonlijke worsteling met de boodschap. Het is dus geen melodrama niet een duel tussen God en duivel buiten de profeet om, een deus ex machina tegenover een diabolus ex machina. In de correctie op de geschrapte satanische verzen worden alle registers van de overredingskunst opengetrokken door de weer terugverende profeet die met spot en satire de godinnen te lijf gaat: "Zijn zij dochters van Allah, terwijl jullie Arabieren de voorkeur geeft aan zonen?" Soera 53 : 21-23:" Behoren aan u soms de mannelijke kinderen en aan Hem de vrouwelijke? Dat ware dan een onbillijke verdeling. Niets anders zijn dat dan namen, waarmede gij en uw vaders

haar genoemd hebt.

Niet heeft Allah over haar enig gezag nedergezonden. Niets anders volgen zij dan blote gissing en wat de lust der zielen is, terwijl toch tot hen gekomen is de rechte leiding van hun Heer."

Volgens Cragg is de spil van het verhaal "a semantic struggle to mean and to convey", m.a.w. hoe vindt de profeet de juiste woorden om de betekenis van zijn boodschap over te brengen, want die eerste koranische verkondiging vond plaats in concrete situaties van belangentegenstellingen, van loyaliteiten aan stam, traditie en stad. De Mekkanen hielden vast aan feiten die door Mohammed's prediking in discredit raakten. Cragg acht het mogelijk dat, terwijl Mohammed zich boog in gebed voor de Heer der werelden, Wiens tekenen manifest waren in de natuur, tegelijkertijd de net bekeerde heidenen diezelfde tekenen nog vereerden als vergoddelijkte natuurkrachten "als dochters van Allah". De djahiliyya werd niet in één klap op alle niveaus, psychisch, theologisch, mentaal, uit hoofden, harten en buigende knieën verdreven. Cragg noteert drie fasen van die bekering." from the fictitiously real to the really fictitious and on the really real in God - the journey which, with the baffling aid of words, it was the Prophet's task to teach them to accomplish. Surah 53 would seem to have been one of the stages, no more, no less."

In deze strijd tegen de "goden van de tijd" kunnen ook de christenen veel herkennen. Het is duidelijk dat in deze existentiële worsteling om de erkenning van de Ene God tegen de vele goden ook al bestaan die velen alleen in de sterke verbeelding van de mensen, de profeet sedert dit incident een duidelijker en niet meer weifelend geluid heeft laten horen.

Watt en Cragg zijn het er in ieder geval over eens dat de profeet de duivelse verleiding eens en voorgoed heeft overwonnen, toen het er om ging duidelijk positie te kiezen in het dilemma betreffende de drie godinnen.

Christenen hebben er minder moeite mee te aanvaarden dat een profeet werkelijk verzocht wordt door de duivel, omdat de evangeliën vertellen hoe Christus in de woestijn de satanische verzoeking overwint (Lucas 4 : 1-13).

De schrijver van de brief aan de Hebreë- en (2:18) past dit als volgt toe:

"want doordat Hij zelf (Jezus) in verzoeken geleden heeft, kan Hij hun, die verzocht worden te hulp komen." In die verzoeking heeft Christus niet gezondigd (2 Cor. 5:21). Moslims vinden het moeilijk om het verhaal van de satanische verzen te rijmen met de door hen beleden zondeloosheid van de profeet.

Rushdie over deze verzen

Het moet daarom grievend zijn voor moslims om in het boek van Salman Rushdie, *The Satanic Verses*, in het hoofdstuk Return to Jahilia, pp. 393 en 394 te lezen dat de profeet achttien jaar later nog weer tot twijfelen kon worden gebracht door de zwarte kunsten van Hind, de priesteres van Al-lāt. Althans zo droomt Gibreel (alias Gabriël). Deze Hind is de vrouw van één van Mahounds (=Mohammed) felste tegenstanders, Abū Simbal (Abū Sufyān).

Gibreel droomt over de dood van Mahound. Hij ligt met zijn hoofd in de schoot van zijn lievelingsvrouw Ayesha (Aicha - J.S.). Het leven scheen uit hem te wijken, maar hij keerde er even naar terug. En hij zei tot Ayesha: "Mij werd de keuze geboden en ik heb die gedaan. Ik heb gekozen voor het koninkrijk van God. Toen weende ze, wetend dat hij over zijn dood sprak; daarop bewogen zijn ogen weg van haar en schenen gericht te zijn op een andere figuur in het vertrek, hoewel toen Ayesha zich omkeerde om te kijken ze slechts een lamp zag die op een standaard stond te branden. "Wie is daar", riep hij. Zijt gij dat Azraeel? (de doodsengel.J.S.)(Het engelse "Thou" heb ik met "Gij" vertaald.) Maar Ayesha hoorde een verschrikkelijke, zoete stem, de stem van een vrouw, die men liet antwoorden: Nee boodschapper van Al-lah, het is Azraeel niet. En de lamp werd uitgeblazen en in de toen ontstane duisternis vroeg Mahound: "Is deze ziekte dan Uw werk, o Al-lāt? En zij zeide: Het is mijn wraak op u en ik ben tevreden gesteld, Laat men de kniepezen van een kameel doorsnijden en het dier op je graf plaatsen. Toen ging ze heen en de lamp die men gesnoten had vlamde weer op met een groot helder licht en de Boodschapper mompelde "Toch evengoed, dank ik U Al-Lāt voor deze gift".

Niet lang daarna stierf hij."

In deze passage wordt met andere woorden gesuggereerd dat de profeet zijn laatste bewuste gedachten van dankbaarheid, die

hij ook nog onder woorden bracht, besteedde aan Al-Lāt en niet aan Al-Lah, Eén letter maakt een wereld van verschil!

Uit de voorafgaande passages kunnen we concluderen dat de stem van de onzichtbare die van de reeds genoemde Hind moet zijn. Zij ziet immers haar wereld instorten door de overwinning van de islam. Want dat de islam overwint in Jahiliyya, daaraan laat ook Salman Rushdie geen twijfel bestaan. Toch is m.i. de bovenstaande passage de meest schokkende voor moslims, die ik in het hele boek ben tegen gekomen. Het is vreemd dat recensenten voor zover mij bekend, daar niet op hebben gewezen.

3. GOD

Als laatste voorbeeld: de theologie 'in engere zin': *Hoe spreken over God?* Cragg's lievelingsvers is soera 39:67; 6: 91; 22: 74 in Kramers' vertaling:

"En niet hebben ze God begroot naar Zijn wezelijke maat." Hoe kan een mens God de maat nemen? De afgodendienaars doen dat blijkens de context.

Hij vertaalt de woorden: *Mā qadarū Allāha ḥaqqa qadrihi* - They did not esteem God a true esteeming, or "They did not have the right idea about God". Dit is m.i. een open invatitie om met elkaar te spreken over wie God eigenlijk is. Niet vanuit klare dogma's, maar vanuit geleefde en beleden werkelijkheid. "They did not have the right idea about God". "They did not realize Gods reality". In het Nederlands kun je misschien zeggen: ze hebben God niet goed "Geëvalueerd" in de dubbele betekenis van het woord.

Hebben wij, hebben zij, "The right idea" betreffende God? Hij werkt dit verder uit in *Jesus and the Muslim*, p. 191. Ik citeer deze passage in het engels, omdat U dan even kunt meegenieten van zijn engelse dictie:

"The issue, then, between Islamic and Christian theology is not that about acknowledging God rightly, which we both seek to do. It is about how, and by what criteria, he is rightly recognised. What we both need here is not recrimination about our theologies but patience about their frames of reference.

A significant refrain in the Qur'an about the pagans may help us in this context. Surahs 6:91, 22:67 say that 'they did not reckon God a right recko-

ning' (Mā qadarū Allāha ḥaqqā qadrihi).

'They did not esteem God with a true esteeming.' We might paraphrase the meaning by saying: 'They did not realise God's reality.' Vertaald in het Nederlands: De zaak waarom het gaat tussen de moslim en de christelijke theologie betreft niet de vraag of we God op juiste wijze erkennen. Want daar streven beiden naar. Het gaat erom hoe, met welke criteria, Hij op de juiste wijze wordt herkend. Wat we beide nodig hebben is niet "elkaar de schuld geven" betreffende onze theologieën, maar geduld oefenen betreffende hun respectievelijke denkpatronen en referentiekaders. Een belangrijk, telkens in de Koran terugkerend thema betreffende de heidenen kan ons in dit verband wellicht verder helpen. Soera 6:91, 22:70 en 39,67 verklaren:

"Zij (de heidenen) rekenen niet met God met een juiste rekenmethode" (Mā qadarū Allāha ḥaqqā qadrihi). Zij achten (begroten) God niet met een juiste achting. We zouden als volgt kunnen parafaseren: "Ze realiseerden zich niet wie God in werkelijkheid is."

Tenslotte

Twee punten uit de visie van Cragg wil ik tenslotte nog doorgeven. Tijdens een bezoek aan Islamic Research Institute in Islamabad in april 1972 vroeg één van de stafleden aan Cragg: "hoe plaatst U de profeet in uw christelijke theologie?" Cragg had zich immers al enkele malen positief uitgelaten over de profetische waarde van Mohammed. Cragg antwoordde: "Inhoudelijk plaats ik Mohammed vóór Christus, hoewel in tijd, chronologisch, na hem. Dit komt, omdat de situatie in Mekka in 600 na chr. meer leek op die van Amos in het Oude Testament dan op die van Christus in het Nieuwe Testament. Trouwens wie de Koran leest valt ook een zekere voorkeur voor Mozes op. Hij wordt nog vaker genoemd dan Abraham/Ibrahim. Cragg is er wel eens van beschuldigd dat hij christelijke betekenissen in de Koran inlegde. Ik heb daarover met hem een lang gesprek gehad toen we samen op een vertraagd vliegtuig in Mombassa zaten te wachten. Dat was op 7 december 1979. Nu uit ik die beschuldiging niet zo gauw meer. Ik denk, dat Cragg scherper

dan velen precies aangeeft waar moslims en christenen samengaan en waar ze duidelijk uiteen gaan. Ik concludeer dit op grond van een prachtige passage, die ik voor U heb proberen te vertalen (*Muhammad and the Christian*, p. 150) en waarmee ik wil besluiten:

"We moeten op meer intelligente manier de betekenis van Allāhu Akbar in de wereld van olietankers en olieterminals, van computer en communicatie en space shuttles leren verstaan. Het geheim zit wijselijk in het Koranisch en Bijbels verstaan van de mens als tegelijkertijd dienaar en heer, pachter en beheerder. De grondstoffen van zijn menselijk beheer over de schepping hebben alles te maken met zijn toewijding (aan God en de medemens). Zijn gezag heeft zijn juiste plaats in zijn trouw en onderwerping (aan Gods wetten). De God die in de Koran de mens geen enkele illusie laat betreffende zijn afgoden, maar die aan hemzelf hun afzwering overlaat, is dezelfde God die van onze generatie onverdeelde dienst claimt, maar dan wel zonder ons daartoe te dwingen. Bondig samengevat: "de essentiële missie van Mohammed was: "Let God be God" (een Luthers motief, zoals Cragg elders opmerkt.) Juist dat appèl kan men zien als de kern van de crisis van de hedendaagse mens. De christen heeft alle reden - intellectueel, gedreven door liefde en levend in de moderne tijd - om te erkennen hoe wezenlijk dit appèl is in onze gemeenschappelijke wereld en hoe dicht het bij de Bijbelse claim komt en hoe relevant dit appèl is vanuit wat hij denkt dat het doel van het Evangelie is. Als je dat inziet, betekent dat niet het eind van de strijd (om de waarheid), (van meningsverschillen). Het zou wel eens kunnen betekenen dat we die strijd moeten voortzetten als een gemeenschappelijke zoektocht.

Drs. J. Slomp.

- 1) J.D. Kraan, Bijbel en andersgelovigen; Naar een bijbelse basis voor de ontmoeting met andersgelovigen; Kampen/kok; 1988; 217 pp.; f 29,50; speciaal bedoeld voor het onderwijs.
M. Geijbels en J.D. Kraan, Islam in kort bestek, in de serie Ter Sprake, 1988, Delft, Meinema, 72 blz. f 10,95 + portokosten.
Baukje Offringa, Marhaban. Verhalen uit de wereld van de islam; onder eindred. van J.D. Kraan, Delft, Meinema. 111 blz. fl. 27,50
- 2) J.M.S. Baljon, Modern Muslim Koran Interpretation (1880-1960), Leiden, 1961, 135 blz.,
I. Goldziher, Die Richtungen der Islamischen Koranauslegung, Leiden, 1920, 1952 . 392 blz.
Theodor Nöldeke, Geschichte des Qurans, Hildesheim, G. Olms, 1961, (3 delen in één band).
- 3) W. A Bijlefeld, De islam als na-christelijke religie, Den Haag, 1959, p. 17
- 4) J.Slomp, "Luther en de wortels van het anti-islamisme" in Begrip Moslims - Christenen, no. 68, jan./febr. 1984, nog voorradig.
- 5) cf. J. Fück, Die Arabischen Studien in Europa bis in den Anfang des 20 Jahrhunderts, Leipzig, Harrossowitz, 1955.
- 6) Jacques Jomier, Bijbel en Koran. Analyse van een Heilig Boek; Haarlem; De Haan; 1982; 98 blz.; f 21,50. (pag. 7)
- 7) Schwarzenau, Koran Kunde für Christen. Ein Zugang zum heiligen Buch der Moslims, Stuttgart/Berlin, Kreuz Verlag, 1982; p. 7.
- 8) zie J. Slomp, " Kraemer en de dialoog met moslims"; Wereld en Zending, 1988/3, pp. 222-227.
- 9) De volgende inleidingen verschenen in het Nederlandse taalgebied:
D.S. Attema De Koran. Zijn ontstaan en zijn inhoud, Kampen; 1979; 172 blz., f 16,90
Jacques Jomier, Bijbel en Koran, Analyse van een Heilig Boek; Haarlem, De Haan; 1982 (nieuwe Ned. vert.), 98 blz., f 20,--.
W. Montgomery Watt, Bell's inleiding tot de Koran, geheel herzien en aangevuld door W. Montgomery Watt, De Ploeg, Utrecht, 1970, 233 blz.
A. Wessels, De Koran verstaan, Kampen; Kok; 1986; 196 blz.
M. Borrmans, De dialoog tussen Christenen en Moslims, Amersfoort, 1984, 120 blz. bespreekt thema's uit de Koran, maar niet een inleiding tot de Koran zoals de hierboven genoemde boeken.
- 10) Djahiliyya (onwetendheid) is het absolute tegendeel van islam (overgave aan God).
- 11) zie het slot van dit artikel.
- 12) A. Wessels, A Modern Arabic Biography of Muhammad , Leiden, 1972, 259 blz.
- 13) in Major Themes of the Qur'an, Chapter V, Prophethood and Revelation, Minneapolis, 1980, met name op pag. 136: "There can be little doubt that the Prophet heard these stories during discussions with certain unidentified people, and the Meccans themselves were not slow to point this out (25:4-5;

16:103). Muhammad insisted, nevertheless, that they were revealed to him. He was, of course right. For, under the impact of his direct religious experience, these stories became revelations and were no longer mere tales." Over Rahman schreef ik ook in Schrift, R.K. Tijdschrift voor Bijbelstudie, no. 91, april 1984, "De Koran, weg naar God voor moslims", pp. 23-28. Een overdruk wordt op verzoek toegezonden.

- 14 idjtihād is de intellectuele inzet van een moslim geleerde om met gebruikmaking van de bronnen, dus in overeenstemming met de traditie, een nieuw probleem tot oplossing te brengen, b.v. betreffende de al of niet toelaatbaarheid van voorbehoedmiddelen.
Zie over de procedure: l'Igtihad ou l'effort de rénovation continue en islam in Etudes Arabes, no. 75, 1988/2. Pontificio Istituto di Studi Arabi e d'Islamistica, Piazza S. Apollinare 49, 00186, Roma.
- 15) Andere voorbeelden geeft Rotraud Wielandt in: Offenbarung und Geschichte im Denken Moderner Muslime, Wiesbaden, Steiner, 1971, 179 pp.
- 16) De passages over de 'Satanische Verzen' werden bij het afscheid van Ds. J.D. Kraan op 3 maart 1989 niet uitgesproken.
- 17) Watt, Muhammed at Mecca, Oxford, Clarendon Press, 1953. Kritiek op deze passages van Watt leverde Dr. M.M.Ahsan in Impact van 10 nov. 1988 n.a.v. de 'Satanic Verses' van Rushdie.

Bijlage A: WIE IS BISSCHOP KENNETH CRAGG?

Albert Kenneth Cragg werd geboren in een meelevend 'evangelisch' Anglicaans gezin. Hij ging in Oxford moderne geschiedenis studeren en later theologie. Op 23 jarige leeftijd werd hij bevestigd in de parochie van St. Cathrine, Higher Trammere, Birkenhead in het oude bisdom Chester. Maar hij bleef studeren. In 1936 won hij een theologische prijs in Oxford. In 1939 vertrok hij in dienst van de Britse Syrië-zending naar Beirut. Na Arabisch te hebben geleerd - hij zou die taal grondig beheersen - en een korte werkperiode aan een Bijbel College doceerde hij gedurende de tweede wereldoorlog aan de afdeling filosofie van de Amerikaanse Universiteit, onder leiding van de later bekende politicus en geleerde Charles Malik. In 1940 trouwde hij met Melita Arnold. Er werden drie zonen geboren.

Na zijn promotie in Oxford was hij van 1951 - 1956 verbonden aan de Hartford Seminary Foundation en werd hij hoofdredacteur van het in 1911 door de Nederlandse Amerikaan Samuel Zwemer opgerichte blad *The Muslim world*. Dit is nog steeds het toonaangevende protestantse tijdschrift voor islamstudie.

Tot 1 januari 1988 was dr. W.A. Bijlefeld, jarenlang in dienst van de hervormde zending in Nigeria, hoofdredacteur, Kenneth Cragg bleef hoofdredacteur tot 1960.

In 1956 publiceerde hij zijn bekende boek, waardoor hij allerwegen de aandacht trok: *The Call of the Minaret* (De roep van de minaret). Dertig jaar later, in 1986, verscheen een volledig herziene en bijgewerkte herdruk in Engeland en Amerika.

Zijn langste werkperiodes waren in Jeruzalem en Caïro. In 1982 publiceerde hij een boek met de titel *Dit jaar in Jeruzalem. Israël als Ervaring*. Hij analyseert daarin zowel het zionisme als de Palestijnse kwestie. Zijn hoofdinteresse is de islam. Daarover schreef hij meer dan twintig boeken, dertig bijdragen in verzamelingen en nog eens ruim 160 belangrijke artikelen.

Ook vertaalde hij vier boeken uit het Arabisch. Daarvan is de mooiste een vertaling van een moslim boek over Goede

Vrijdag van Kamel Hussein (Amsterdam 1961). De Nederlandse titel van dit werk luidt: *Stad des Verderfs*. Daarmee wordt Jeruzalem bedoeld. Naast zijn klassiek geworden boek *De Roep van de Minaret* vind ik zijn *Jezus en de Moslim* het meest indrukwekkend. Hierin is Cragg op zijn best.

Cragg's ondernemen is gericht op lange adem vol geduld, met moslims zoekend naar antwoorden op levensvragen. Zijn

hoofdmissie ziet hij in het bouwen van vrije, open bruggen tussen beide religies. Als die bruggen er zijn, zal er ook wel verkeer over komen. Beide kanten op.

Wie meer over Kenneth Cragg wil weten verwijs ik naar mijn opstel *Vijf keer Islam* no. 6 in de serie 'Documentatie met moslims in Nederland'. Leusden.1986.

Bijlage B: CRAGG'S PUBLIKATIES OVER DE KORAN

Boeken van Kenneth Cragg waarin hij uitvoerig op de Koran ingaat.

The Event of the Qur'an. Islam in its Scripture, London, George Allen and Unwin, 1971, 208 pp.

The Mind of the Qur'an, London, George Allen and Unwin, 1973, 209 pp.

The Pen and the Faith. Eight Modern Muslim Writers and the Qur'an, London George Allen and Unwin, 1985, 180 pp.

Muhammed and the Cristian. A Question of Response, London, Darton Longman and Todd, 1984, 180 pp. Van mijn bespreking van dit boek in Wereld en Zending wordt op aanvraag gratis een exemplaar aan belangstellende toegezonden. (13e jrg.-1984, nr.3, EC 85/387)

Jesus and the Muslim. An Exploration,

London, George Allen and Unwin, 1985, 315 blz. Chapter 3, The Quranic Jesus, verdient in het kader van dit artikel speciale vermelding; mijn bespreking van dit boek in Islamochristiana, Vol. 12, 1986, pp. 239-242 is op aanvraag beschikbaar.

We vermelden de volgende belangrijke artikelen van Kenneth Cragg over de Koran:

1. "The Qur'an and the Cristian Reader" in the The Muslim World, pp. 61-68.
2. The Qur'an in the Inter-Faith Future, International Congress for the Study of the Qur'an, Series I, pp. 161-181 (Camberra, 1982).
3. "The Qur'an and the Contemporary Middle East", Journal of Ecumenical Studies, Pittsburgh, Pa. 1964, pp. 1-12.

TURKSE HUMOR: EEN MOOIE STEM MAAR ...

Op zekere dag ging Nasreddin Hodja vroeg naar het badhuis. Alleen als hij was op dat tijdstip midden onder een groot gewelf, kreeg hij zin om zijn stem uit te proberen. Hij hief een melancholische wijs aan van het platte land.

De echo klonk hem mooi in de oren. Hij kwam tot de conclusie dat hij tot nu toe de kwaliteit van zijn stem had onderschat. Direkt na het bad holde hij regelrecht naar de dichtstbijzijnde moskee en klom op de omgang van de minaret.

Het was iets voor het middaguur toen hij zich haastte om God's grootheid te bezingen. Iemand kwam voorbij en riep hem toe:- Hodja, waarom val je het publiek lastig met je krassende stem, vóór de juiste tijd? Nasreddin Hodja, die even van zijn stuk werd gebracht door deze spontane uitbarsting, stopte meteen en zei:
- Als ooit een filantroop hier een badhuis zou willen bouwen, dan zou je verstedeld staan van de reikwijdte en de schoonheid van mijn stem.

Censuur voor Mahfoez

Nobelprijswinnaar Mahfoez blijft gecensureerd in Egypte m.n. zijn boek **Kinderen uit onze wijk**. (cf. BEGRIP 93 p. 17). Deze publikatie, ofschoon reeds in de vijftiger jaren in Al Ahram in feuilleton-vorm verschenen, blijft een doorn in het oog van het fundamentalistisch blad **"Het Licht"**: "vervloekte roman, die de spot drijft met God, de profeten en de godsdiensten". Ook Al Azhar blijft zich er tegen verzetten. Mahfoez zelf zegt laconiek: "De godsdienstige leiders lezen niet graag romans" en "Egypte heeft al genoeg problemen, ik wil er geen nieuwe aan toevoegen". Hieronder het vervolg van

Het paradijs der kinderen (cf. Begrip nr. 93, p 17-18)

"En wie is God, Papa?"
Hij was verrast en dacht lang na, daarna vroeg hij in een poging door een pauze meer te bereiken: "Wat heeft "Juf" op school gezegd?"
"Zij leest de Soera voor en leert ons het gebed, maar ik begrijp het niet."
"Wie is God, Papa?"
Hij dacht na, terwijl hij geheimzinnig glimlacht en zegt: "Hij is de schepper van geheel de wereld".
"Geheel?....."
"Geheel".
Wat betekent schepper, Papa?"
"Het betekent, dat Hij alles gemaakt heeft".
"Hoe, Papa?"
"Door een geweldige kracht".
"En waar woont Hij?"
"In de gehele wereld".
"En vòòrdat de wereld er was?" "Boven"
"In de hemel?" "Ja".
"Ik wil Hem zien". "Onmogelijk".
"Ook niet op de televisie?" "Evenmin".
"Heeft niemand hem gezien?"
"Nooit en tenimmer".
"Hoe weet u dan, dat Hij boven is?"
"Het is zo".
"Wie weet, dat Hij boven is?"
"De profeten".
"De profeten?"
"Ja, zoals onze heer Mohammed".
"Hoe, Papa?"
"Door een bijzondere kracht in Hem".

"Waren zijn ogen sterk?" "Ja".
"Waarvoor, Papa?"
"God heeft hem zo geschapen".
"Waarom, Papa?"
Hij antwoordde, terwijl hij de uitputting van zijn geduld bedwong:
"God is vrij om te doen wat Hij wil".
"Zeer groot, zeer sterk en machtig over alles".
"Net als Papa?"
"Hij verborg een lach en antwoordde: "Niemand is hem gelijk".
"Waarom woont Hij boven?"
"De aarde kan Hem niet omvatten, maar Hij ziet elk ding".
Korte tijd dwaalde zij af, toen zei ze: "Maar Nadiya heeft mij gezegd, dat Hij op aarde gewoond heeft".
"Omdat Hij elke plaats ziet, woont Hij dus op elke plaats".
"En zij heeft gezegd, dat de mensen Hem gedood hebben!?"
"Maar Hij leeft en is niet dood".
"Nadiya zei, dat zij Hem gedood hebben".
"Welneen, mijn liefje, zij denken, dat zij Hem gedood hebben, maar Hij leeft en gaat niet dood".
"En Opa leeft hij ook?"
"Opa is gestorven".
"Hebben de mensen hem gedood?"
"Welnee hij stierf alleen".
"Hoe?" "Hij werd ziek, toen stierf hij".
"Zal zusje sterven omdat zij ziek is?"
Al sprekende fronste hij het voorhoofd, terwijl hij een protestbeweging van moeders kant waarnam: "Welnee, zij zal beter worden, zo God wil".
"Waarom is Opa gestorven?"
"Hij werd ziek, toen hij oud was".
"En u werd ook ziek, toen u oud was; waarom bent u niet gestorven?"
Moeder keek boos naar haar en liet haar ogen verward tussen hen beiden heen en weer gaan en zei: "Wij sterven, als God voor ons de dood wil".
"Waarom wil God, dat wij dood gaan?"
"Hij is vrij om te doen wat Hij wil".
"Is de dood prettig?"
"Nee, mijn schatje".
"Waarom wil God iets dat niet prettig is?"
"Alles is prettig, zolang God het voor ons wil".
"Maar u hebt gezegd, dat het niet prettig is?"
"Ik heb mij vergist, liefje."
"Waarom heeft Mama zich geërgerd, toen ik zei, dat u zou sterven?"
"Omdat God dat naderhand niet wilde".
"En waarom wil Hij het, Papa?"

"Hij is het, die ons naar hier brengt en ons dan weghaalt".
"Waarom, Papa?"
"Opdat wij goede dingen doen, voor wij heengaan".
"En waarom blijven we niet?"
"De wereld heeft geen ruimte genoeg voor de mensen als zij blijven".
"Raken we de mooie dingen kwijt?"
"Wij gaan naar dingen die mooier zijn".
"Waar?" "Boven".
"Bij God?" "Ja".
"En zien wij Hem?" "Ja".
"Is dat prettig?" "Natuurlijk".
"Is het dus nodig, dat wij heengaan?"
"Maar wij doen naderhand geen goede dingen meer".
"Heeft Opa dit gedaan?" "Ja".
"Wat heeft hij gedaan?"
"Hij heeft een huis gebouwd en een tuin gepland".
"En wat heeft neef Toe-toe gedaan?"
Een ogenblik stond zijn gezicht donker en heimelijk richtte hij naar moeder een bezorgde blik, toen zij hij: "Hij bouwde ook een klein huis voor hij stierf".
"Maar Loeloe, onze buurjongen, slaat mij en doet geen goed".
"Ellendige jongen". "Maar hij gaat niet dood".
"Behalve wanneer God het wil". "Al doet hij niets goeds?"

"Allen sterven en die iets goeds doet, gaat naar God en die iets gemeens doet gaat naar het vuur (van de hel)".
Zij zuchtte, toen zweeg zij en hij besefte in die tusenruimte welke bedruktheid over hem kwam. Hij wist niet in hoeverre hij gelijk had en in hoeverre hij gefaald had; de stroom vragen wekte problemen op, die neerzonken in zijn binnenste. Maar de kleine aarzelde niet en riep uit: "Ik wil altijd bij Nadiya blijven". Hij keek haar onderzoekend aan, toen zei ze: "Tot aan de godsdienstles".
Hij lachte luid en moeder lachte ook; en hij zei met een geeuw:
"Ik had mij niet voorgesteld, dat het mogelijk was op dit niveau deze vragen te bespreken".
Toen zei de vrouw: "Het meisje zal eens volwassen zijn en dan kun je haar duidelijk maken wat bij jou de waarheden zijn!"
Hij draaide zich naar haar toe met een ruk om te zien in hoeverre haar uitspraak waarheid of spot bevatte, maar hij vond haar andermaals verdiept in haar borduurwerk.

Naguib Mahfoez
uit: Het wijnhuis "De zwarte kater",
1974, Caïro
Vertaald, met toestemming van de auteur,
door
Ds. J. Uitentuis

DE PRAKTIJK VAN DE ONTMOETING

Arnhem

Het gebeurde zo maar: we spraken met wat collega's uit de andere kerken over het winterprogramma voor volgend jaar. We zeiden tegen elkaar: langlopende programma's lukken niet zo goed meer, we zouden meer met kortlopende initiatieven op de actualiteiten moeten kunnen inspelen. Toen zei één van ons: b.v. op wat er nu in de islam aan de hand is... Nu, dat was 2 maart. De zaak Rushdie kreeg steeds meer aandacht, ook in ons land. Het doodvonnis door Khomeini over hem uitgesproken wekte veel afkeer tegen de islam als geheel. Zou het niet goed zijn een avond te beleggen, waarop wat voorlichting zou worden gegeven over verschillende stromingen in de islam, en over de beroering die het boek van Rush-

die heeft gewekt? Dat moet jij dan maar doen, werd mij gezegd, jij weet er wat meer van en hebt wat contacten ook met islamieten. Inderdaad: ik had meegedaan met een studiedag over de islam in ons kerkgebouw en me ook door persoonlijke contacten meer in de islam verdiept. Op initiatief van de pastores van Arnhem zuid zou de avond worden georganiseerd op 9 maart. Ik gaf berichten door aan de kerken en de plaatselijke pers. Onmiddellijk sprongen kranten erop in. Naast publicaties over de demonstraties van moslims in Den Haag en Rotterdam, verscheen een kop in de krant met de titel: Kerken in Arnhem slaan brug in zaak "Rushdie". Dat leidde tot meer krantenartikelen, berichten over de radio, interviews, foto's. Maar vooral: intussen had ik contact opgenomen met ver-

schillende Arnhemse moskeeën en hen gevraagd aanwezig te willen zijn op de voorlichtingsavond. Onder leiding van een uitstekende contactpersoon en tolk vond toen een zeer intensief gesprek plaats met enkele imams en vertegenwoordigers van moskeeën. De volgende dag kwam het bericht: we komen. Ze kwamen met een dertigtal leden van de islamitische gemeenschap, naast een zeventig mensen uit de kerken. De zaal was te klein om allen te herbergen. Maar juist dat gaf de juiste sfeer voor een heel echte ontmoeting en een diepgaand gesprek. De kranten en radio en vooral foto's gaven dit goed weer en vormden een tegenwicht tegen de heel negatieve berichten over acties tegen moskeeën enz. Misschien heeft het iets geholpen de polarisatie in onze stad bijtijds de kop in te drukken. In ieder geval zijn er gesprekken op gang gekomen. Prompt werden wij uitgenodigd tot een tegenbezoek in één van de moskeeën.

De Raad van Kerken en andere instanties werden erin betrokken. Een gespreksavond in de moskee vond intussen plaats, waar ook veel nederlandse vrouwen aanwezig waren. Straks, na de Ramadan, willen we tot gesprekskringen komen die meer systematisch met een aantal onderwerpen bezig zullen zijn. We weten niet welke ontwikkelingen in de islam ons te wachten staan. We weten wel, dat alleen contact en begrip ons kunnen helpen bij alle vragen die op ons afkomen en bij alle spanningen die dreigen. We zijn daarom dankbaar voor het initiatief, dat zoveel heeft losgemaakt en zo goed is aangeslagen.

G.H. Duyvendak, hervormd predikant Arnhem.

Den Haag

Ook in Den Haag hebben de duivelsverzen van Salman Rushdie moslims en christenen de gelegenheid geboden elkaar te ontmoeten. Van christenzijde waren vier verschillende groepen hierbij betrokken, terwijl van moslim kant het Moslim Informatie Centrum, de Turkse moskee (Wagenstraat) en Surinaamse moslims aanwezig waren.

Zo kon worden uitgelegd wat er aan de hand was en hoe moslims het gebeuren beleven. Ook feitelijke achtergronden en het samengaan van die beide, over de opleving van het fundamentalisme, over

het anti-westerse aspect in het moslim optreden en de reactie die dat voor een groot deel is op een koloniaal verleden. Het is voor onze samenleving, voor onze stad en voor de migranten van groot belang dat de ontmoetingen worden geïntensiveerd en uitgebreid. Ook zal aangedrongen moeten worden op een migranten beleid van de overheden, waardoor de eigenheid van migranten in alle opzichten wordt aanvaard en gerespecteerd.

B.Jager

Utrecht

Ook de dialooggroep in Utrecht, bestaande uit 5 moslims, een viertal predikanten, van vier verschillende nationaliteiten, en gecoördineerd door de Interkerkelijke St. Kerken en Buitenlanders, heeft op 20 februari een verklaring uitgegeven om zijn standpunt naar voren te brengen n.a.v. alle opschudding over de Rushdie affaire. (Ambonstraat 3, 3531 JS UTRECHT)

Eindhoven

Op 2 april klonk in Eindhoven tijdens het kloggelui tegelijkertijd de koran recitatie op het plein aan de Willemstraat voor de nieuwe Fatih moskee, één van de mooiste en grootste moskeeën in Nederland, door de Turken gebouwd en bekostigd. Van de 2,9 miljoen gulden hebben + 10.000 in en rond Eindhoven wonende Turken f 600.000.- opgebracht. Diverse giften uit Turkije, Duitsland, van de bouwgroep en van de Islamitische Stichting Nederland hebben de schulden al wat gedrukt. Deze laatste Stichting staat ook garant voor de rest. De vele Turken en de Nederlandse genodigden moesten vanwege het grote aantal buiten in de kou de talrijke toespraken aanhoren, die burgerlijke (zoals b.v. burgemeester van Kemenade) en religieuze autoriteiten (o.a. het hoofd van het Presidium voor godsdienstzaken in Turkije) met min of meer verve hielden. Emin Ates, van de Turkse Islamitische Culturele Federatie, vond het een bewijs van integratie dat de aanwezige Turken de Nederlandse kou konden trotseren. De Eindhovense burgervader had enkele kritische vragen: kan integratie in de Nederlandse maatschappij wel samengaan met behoud van eigen culturele en reli-

gieuze identiteit?

Naar aanleiding hiervan zegt de Turkse imaan in het interview met het Eindhovens Dagblad (speciale bijlage d.d. 29.3.p. 15-21): "Ik hoop dat wij met begrip voor elkaar en in goede harmonie kunnen samenleven. Die wens spreek ik uit voor moslims en Nederlanders. Een vreedzaam samenleven waarin wij elkaar geen schade berokkenen. Speciaal tot de moslims wil ik zeggen dat ze moeten proberen goede contacten te onderhouden met de Nederlanders en wil ze de goede raad meegeven dat ze de hier geldende normen en wetten moeten respecteren." En het E.D. vervolgt:

"een boodschap die niet mis is te verstaan is, niet voor ruitengooiers*, en niet voor boekverbranders".

Na de toespraken was het één grote rush zowel op de ingang van de moskee om gebedszaal en bijgebouwen (bijv. wasplaats) te bezoeken als op de lekkere pittige Turkse warme hapjes, die er als zoete broodjes ingingen. Naast deze gulle gastvrijheid ontbrak niet de koopmanszin: foto's en sleutelhangers met de moskee erop vonden gretig aftrek.

P. Reesink.

* Twee weken voor de opening werd voor duizenden guldens aan ramen ingegoooid. (noot red.)

Vakbonden, kerken, Humanistisch Verbond

In het kader van een tweejaarlijkse ontmoeting van beleidspersonen en adviseurs van de Raad van Kerken, lidkerken, het Humanistisch Verbond, de FNV en het CNV werd op 9 en 10 maart gesproken over de emancipatie en gelijkberechtiging van

ethnische groepen in onze samenleving. In de slotverklaring staat o.a. het volgende: "De conferentie kon uiteraard niet voorbijgaan aan de emoties rondom de affaire S. Rushdie. In het spanningsveld van godsdienstvrijheid en vrijheid van meningsuiting dienen alle betrokkenen zich te houden aan de grondbeginselen en procedures van de rechtsstaat. Gegeven deze opvatting is de conferentie verheugd over de opstelling van de landelijke islamitische organisaties, die hoewel ze zich gekwetst voelen door de wijze waarop hun religie ter sprake is gebracht in het boek "Duivelsverzen" van S. Rushdie, zich duidelijk hebben gedistantieerd van de oproep tot moord.

Een pluriforme samenleving dient gekenmerkt te worden zowel door het recht op vrije meningsuiting als door wederzijds respect van levensbeschouwelijke en religieuze opvattingen.

In het streven naar een rechtvaardige pluriforme samenleving laten de betrokken organisaties zich niet ontmoedigen door tegenkrachten, ook niet door emoties zoals rondom de bovengenoemde affaire."

Bijbel en vreemdeling

De Oekumenische Werkgroep Multikulturele Samenleving (Conradkade 53, Den Haag) heeft n.a.v. 10 jaar "Zondag Kleurrijk Den Haag" een werkboek Pluriforme Samenleving (28p.) uitgegeven. Vier teksten (Exodus 1:1-22; Ex.2:11-22; Mattheus 5:21-28; Matt.19:16-30) worden verklaard, waarna preeksuggesties volgen. Wie een leerhuis of bijbelkring over vreemdelingschap wil oprichten, vindt ook nog waardevolle tips op p. 24-27.

EVENEMENTEN

Midden-Oosten en islam, studiedag op 9 juni 1989 te Nijmegen.

De jaarlijkse studiedag in 1989 zal op 9 juni plaats vinden in de Katholieke Universiteit te Nijmegen. Het onderwerp luidt: "De rol van de 'ulamā' (geleerden) in de wereld van de islam. Opgaven bij dr . J.B.J. ter Haar, Pitrusvaart59, 2724 VB ZOETERMEER. Eind april wordt het definitieve programma verzonden.

Recht van de Islam.

Symposium op 2 juni 1989 in Leiden. Het 7e symposium van de Vereniging tot bestudering van het recht van de islam en het Midden-Oosten wordt op 2 juni vanaf 10 uur gehouden in het Academiegebouw aan het Rapenburg te Leiden. Het programma ziet er als volgt uit:

1. Ambassadeur Khalil al Khalil (Libanon), "Mensenrechten in de Islam".
2. Mr. R. Heijma, "Geschiedenis van de grondrechten in de islam".
3. Dr. F.J.A. van der Velde, "Burgerlijk kestand in Marokko".
4. Mr. C.H.F. Hensen, "Islamitisch recht in en buiten rechte - de behandeling van Turkse en Marokkaanse boedels in Nederland.

Opgave bij Mr. S. Rutten, p.o. Open Universiteit, Postbus 2960, 6401 DL. Heerlen.

We attenderen tevens op Recht van de Islam 6, dat de teksten bevat van het 6e RIMO-symposium op 3 juni 1988. Men kan dit boekje ook bestellen bij Mr. S. Rutten. Van haar hand verscheen tevens : Moslims in de Nederlandse rechtspraak. Een inventarisatie van gepubliceerde rechterlijke beslissingen in zaken waar islamitische rechtsnormen en waarden een rol spelen. 1973-1986; Kampen; 1988; 341 blz.

Ahmaddiyya Beweging 100 jaar.

Van 23 maart tot 26 maart 1989 vierde de Ahmadiyya Beweging in de islam haar 100-jarig bestaan in hun nationaal centrum "Bait-un-noer" in Nunspeet. De kerken in Nederland hebben voor die viering uitnodigingen ontvangen. De Rooms Katholieke Kerk, de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken in Nederland hebben aan die invitatie geen gehoor gegeven. Ook de werkgroep islam van de Sectie Interreligieuze Ontmoeting van de Raad van Kerken in Nederland liet zich niet bij deze vieringen zien. Wie kennis neemt van de oorsprong, de activiteiten en publikaties van de Ahmadiyya Beweging zal zich hierover niet verbazen. Ik citeer enkele passages uit een bijdrage van de hand van Drs. H. Mintjes, "De Ahmadiyya Beweging", gepubliceerd in Islamitische stromingen in Nederland, no. 11, in de serie Religieuze bewegingen in Nederland, Amsterdam, VU Uitgeverij, 1985.

Stichting: "De Ahmadiyya beweging is rond 1890 ontstaan op het indopakistaanse subcontinent. De Ahmadi's beschouwen zichzelf als moslims, maar de hoofdstroom van de islam ziet hen als afvalligen, die met de islam gebroken hebben." (p.58) Ze hoorden tot de acht organisaties die op 22 maart 1989 met minister van Dijk praatten over de Rushdie affaire.

De overige 24 genodigden bleven weg omdat de Ahmadiyya beweging op de lijst van genodigden stond. Ik ontleen nog de volgende passage aan Drs. H. Mintjes: "De eerste moskee in ons land was de

Mobarak Moskee te Den Haag, die in december 1955 officieel in gebruik werd genomen.

Deze moskee is het centrum van de activiteiten van de Rabwah groep, die hier opereert onder de naam Ahmadiyya Moslim Missie Holland. Uit deze kring werd in 1953 een nederlandse Koranvertaling op de markt gebracht. De Lahore groep kwam al eerder met een uitgave in 1934 van De Heilige Qoeran in de vertaling van Soedewo. Deze laatste groep noemt zich Ahmadiyya Anjuman Isha'at-i-Islam Nederland (Ahmadiyya Vereniging ter verspreiding van de Islam). Beide groepen hebben een aantal nederlandse bekeerlingen gemaakt en hebben nieuw bloed toegevoegd gekregen met de stroom van Surinamers naar ons land." (p.59)

De door Mintjes genoemde Koran vertaling uit 1953 bevat als inleiding een bestrijding van het christendom. De bewering van Ahmadi's, dat Jezus niet aan het kruis zou zijn gestorven (tegen christenen) en ook niet voor de kruisiging ten hemel zou zijn opgenomen (tegen moslims), maar na lange omzwerving in Srinargar, in Indiase staat Kashmir zou zijn gestorven en begraven, wordt door christenen categorisch afgewezen.

Begrip-Moslims-Christenen, no. 38 van februari 1978 was gewijd aan de "Ahmadiyya gemeenschap".

HET BESTE UIT BEGRIP

"Evenals het blad "Begrip" beoogt "Het Beste uit Begrip" bij te dragen tot dialoog en goede verstandhouding. Uit de eerste vijf jaargangen werden 19 van de 55 artikelen herdrukt in vier rubrieken: islamitische feesten en rituelen, islamitische wetgeving, theologie en politiek en relatie tussen moslims en christenen. Aan de orde komen zo het vasten en het gebed, het vrome "gedenken" van de 99 namen van God, de bedevaart en het offerfeest, alsmede de taak van de imam en een vergelijking tussen moskee en kerk. De islamitische wet betreft voedselregels, huwelijksrecht, seksualiteit en positie van de vrouw. 'Islam en politiek' gaat o.a. over Libanon en Jeruzalem. Dit ligt iets verder van ons bed. Het vierde deel over relaties van moslims en christenen is van groot belang voor de dialoog. Het laat zien hoe moslims over Christus denken en hoe zij de gegevens van bijbel en koran met elkaar proberen te verzoenen, wat niet altijd lukt."

Dr. K. Wagtendonk.

De prijs van het boek bedraagt f 15,50 incl. porto.

Oprichter.

Pater P. Backx

Effenseweg 1
4838 BA Breda
Tel: 076 - 132825

Pastor

R.K. Kerk

Drs C.F.K. de Jong

Eymaelstraat 34
6412 AM Heerlen
Tel: 045 - 726021

Theoloog met speciale aandacht voor de islam in Indonesië.

Dr. P. Reesink

Luybenstr.17
5211 BR 's-Hertogenbosch
Tel: 073 - 145159

Relatieopbouw moslim-christenen, in dienst van Stg. Cura Migratorium.
Eindredacteur.

Gereformeerde Kerken.

Drs. J. Slomp

Dienstencentrum
Postbus 203
3830 AE Leusden
Tel: 033 - 943244

Predikant in alg.dienst van de Gereformeerde kerken in Nederland om voorlichting te geven over de ontmoeting met moslims in onze samenleving

Dr. M.van de Boom

v.d.Veerelaan 6
1181 RB Amstelveen
Tel: 020 - 474308

Docent godsdienstwetenschap en oecumenica aan de opl. voor Godsdienstonderwijs (NLO) en Theologie (M.O.-A.B.) van de Vrije Leergangen te Diemen.

Ned. Herv. Kerk.

Drs. mw. G. Spielman

"Kerk en Wereld"
Postbus 19
3970 AA Driebergen
Tel; 03438 - 12241

Functionaris voor de relatie christenen/moslims, vanuit de Ned. Herv. Kerk.

Islamitisch redactielid.

Dhr. 'L Hoessein Aarab

Vormingswerker Driebergen

Administratie

A.v.d.Berg v.Beijnen

Luybenstraat 17

Abonnementen, administratie en verzending.

Illustraties

F. Kalb.

Tekenaar
